

Kőszegi Lapok

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT | 2016/3.SZÁM

Révész József

CHERNEL KÁLMÁN, A HELYTÖRTÉNÉSZ

A *Chernelek* Vas megyei ága IV. Béla uralkodása alatt nyerte el a nemességet. Az ősi birtok, Chernelháza-Damonya volt, Kőszegen a család a 18. század végén telepedett le, melynek első generációját *Chernel Dávid* képviselte. Idősebbik fia *Ferenc*, Sopron vármegyénél szolgált, majd a Kőszegen működő Dunántúli Tábla fizetési ülnöke lett.

Nyolc gyermeke közül 1822. április 6-án az egykori Úri, ma Chernel utca 6. szám alatti Fűg-házban született *Kálmán* fia.

Iskoláit Kőszegen a bencés, illetve Szombathelyen a premontrei gimnáziumban végezte, majd jogot tanult Pozsonyban. 1844-ben megkapta jogi diplomáját, ezt követően édesapjához hasonlóan és annak kívánságra, Sopronban vállalt megyei hivatalt. Itt érték az 1848. márciusi események, fellángolt patriotizmusa és fegyveres szolgálatra jelentkezett.

Katonáskodása rövid és harci események nélküli volt, a Dráva mellett őrizte a határt, mint a 23. nemzetőr zászlóalj főhadnagya. A nélkülözések, fáradalmak aláásták amúgy is gyenge szervezetét. A honvédi szolgálat alatt szerzett betegségéből nehezen épült fel. Éppen Mihályiban lábadozott, amikor a honvédsereg Világosnál letette a fegyvert. A szabadságharc leverése és az azt követő események érzékeny lelkivilágát annyira feldúlták, hogy végül Bécsbe kellett utaznia, hogy kezeltesse idegbaját. Hazatérését követően ajánlatot kapott előbb a szombathelyi törvényszéki, majd miután azt visszautasította, a soproni törvényszéki ülnöki állásra, de azt sem vállalta el. A visszautasítás oka, másokhoz hasonlóan, a fennálló rendszerrel szembeni passzív ellenállás volt.

1861-ben megnősült, unokahúgát, *Sarolta* nővére és *tolnai gróf Festetics István* lányát, *Máriát* vette el. *Máriát* nem szerette, mert akkor, ahogyan naplójában írta, szíve másé volt, azonban az együtt töltött évek

A Festetics-Chernel ház ma

Gr. Festetics Mária és Chernel Kálmán

alatt megszerették egymást, ahogyan későbbi bejegyzése igazolja „Vonzalmam Mária iránt évről évre változatlan maradott, míg nem a gyakori együttlét által mélyebb gyökeret verve szerelemmé fejlődött...”

Házasságkötését követően lett lakója a Festetich-háznak, ez lett központja birtokainak, innen „irányította” a kb. 300 holdon folyó gazdálkodást. Az igazsághoz hozzá tartozik, hogy ezek nagy részét bérbe adta, csak Kőszegi telkeit, szőlőit művelte, műveltette maga. Máriával kötött házasságából két gyermek, István (1865-1922) és Sarolta (1868-1953) született.

Bécsben töltött idejében gyakran megfordult a város kertjeiben, parkjaiban, melyek szépsége olyannyira rabul ejtette, hogy elhatározta, mivel úgysem akar az „abszolút hatalom uralma alatt hivatalnokoskodni,” munkáját a kertészkedésnek fogja szentelni. Hazatértét követően a passzív ellenállás évei alatt valóban elkezdett virág- és gyümölcskertészettel foglalkozni. Virágkertészetében - a hajdani városárok helyén - 800 rózsafaj 2000 példánya virágzott. Az ötvenes-hatvanas években számos kertészeti, illetve vadászati és ornitológiai cikket írt belföldi és külföldi szaklapokba. 1853-ban jelent meg a *Geschichte der Gartenkunst* című írása, melyre már a német kertészeti egyesületek is felfigyeltek. A kertészet, a természettudomány révén ismerkedett meg az ekkor Kőszegen tanító Rómer Flórisssal, de igen jó baráti-munkatársi kapcsolatot tartott a kőszegi természet-tudós triász tagjaival Freh Alfonzzal, Piers Vilmossal és Waisbecker Antallal.

Az Októberi Diplomát követően 1861-ben, a kőszegi tisztújítás sikeres levezetéséért díszpolgári címmel jutalmazták. E megtiszteltetés hatására és barátai unszolására elvállalta a képviselőjelöltséget, ellenfele barátja, a szombathelyi Hollán Ernő volt. Azonban a politikai csatározások oly hevéssé váltak, hogy magát a választást is el kellett napolni és mindkét jelölt elállt a megmérettetéstől.

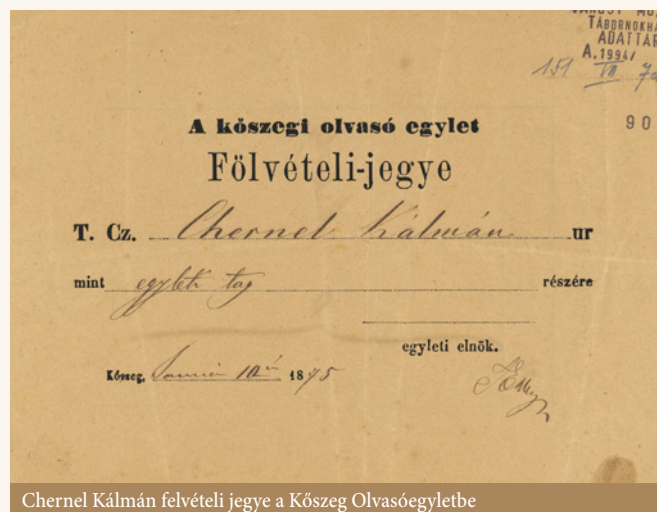
Az események hatására teljesen visszavonult a politikától. Visszautasította nemcsak a kőszegi polgármesteri posztot, de a nyugat-magyarországi törvényhatóságú városok főispáni hivatalát is. Ekkor határozta el, hogy „Az 1861-ki választási keserű küzdelmek alkalmával – midőn a magasra hágott izgalom e város, és kerület nyugalma oly sajnálatosan fölzavarta, elhatároztam: hogy politikai pályán versenyezni nem fogok, és polgári kötelességemet, munkásságomat szerény tehetségem szerint hazám javára más téren törekszem érvényesíteni. Mert át voltam hatva azon meggyőződéstől...hogy a nyilvános szolgálaton kívül

Szobabelső a Chernel-házban

... van még más tér is melyen polgári kötelességeket teljesíthetünk...” a politikai küzdőtér helyett szülővárosa kulturális életének fellendítésében fog munkálkodni.

Amikor hirtelen hátat fordított a politikának nem tévedt teljesen ismeretlen ösvényre. Addig is tevékeny részese volt a kőszegi kulturális közéletnek. 1846-ban, mint a helyi ifjúság egyik vezetője, részt vett Liszt Ferenc fogadásában, a Struccban tartott másnapi ebéd során Liszt mellett ült és megismerte „fennkölt gondolkodását, nemes lelkét”. Felkarolta a vándorszínészetet is, erőfeszítéseket tett, hogy színpad és egyéb kellékek beszerzésével megvesse az alapjait egy állandó magyar nyelvű műtársulatnak. Egyik oszlopa volt az Olvasó-Egyletnek, az 1871-ben felépült városi óvoda is az ő

Chernel Kálmán felvételi jegye a Kőszeg Olvasóegyletbe

A Schey Fülöp alapította óvoda épülete

érdeme (ő győzte meg Schey Fülöpöt, annak hiúságára hatva, hogy támogassa az ügyet). Volt iskolaszéki elnök, támogatta a magyar nyelv terjedését az iskolákban. Chernel ösztönzésére állította fel Leitner Nándor nyomdáját 1881-ben, melynek első próbanyomatán ő ismertette a kőszegi nyomdák történetét.

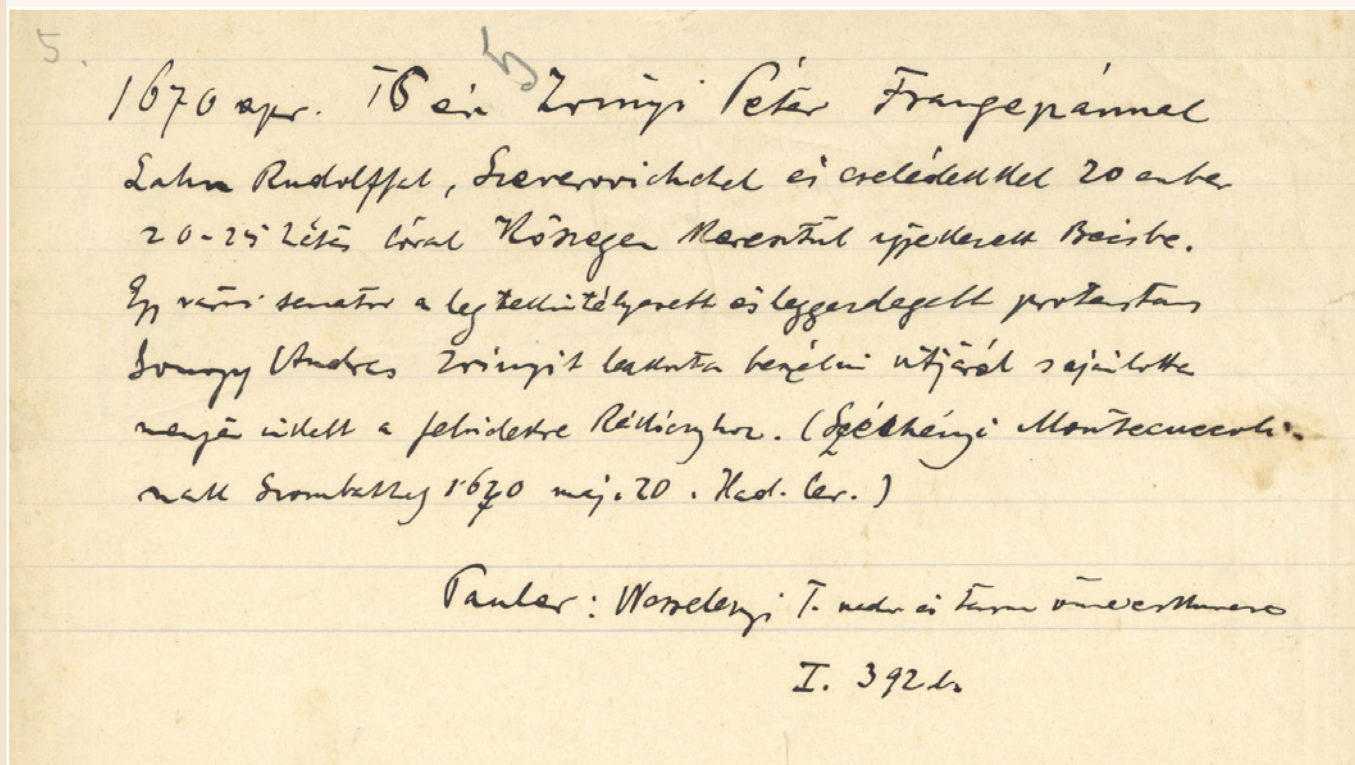
Chernel történeti kutatómunkáját, írását ösztönözte az a szellemi, baráti kör is, amelyek között találunk gyermekkori barátokat, felnőttkori ismeretségeket is. Számtalan rövid írást, tanulmányt tett közzé nemcsak saját neve, de Algernon írói álneve alatt is. Szerzője volt nemcsak honi, (*Honművészet, Színművészet; Rajzolatok 1835-1839, Irodalmi divatlap; Pesti Hírlap,*

Vasárnapi Újság, Vas megyei Lapok, Kőszeg és Vidéke), de külföldi lapoknak is (*Natur, Das Ausland*).

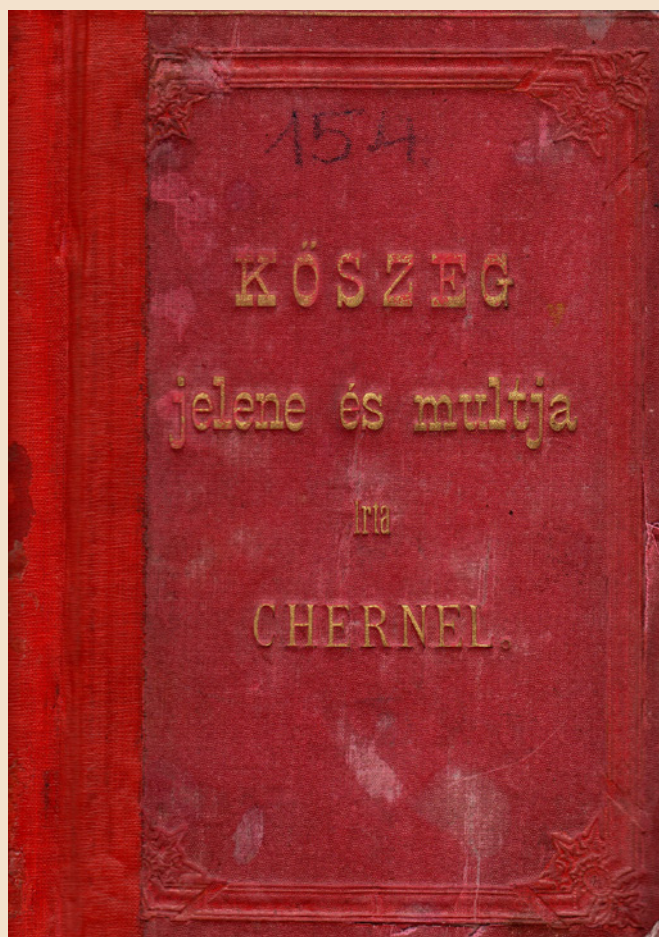
Történelmi kutatásaiban nagy segítség volt az 1863-ban megalakult Dunántúli Történetkedvelők Társulata. Bekerült a tudományos életbe és 1867-ben már a Magyar Történelmi Társulat alapító tagjai között olvasható neve. A társaság közlönyének, a Századok első számában is publikált Kőszeg történelméről. Kutatásaiban alapos volt, német és latin nyelvismerete segítette, hogy a városi iratokban eligazodjon és azokat feldolgozza.

1864-ben szopori Nagy Imre (akkor kerületi táblai ülnök) ösztönzésére kezdett el a várostörténettel foglalkozni és elhatározta, hogy elkészíti Kőszeg város monográfiáját. Rendszeresen és módszeresen dolgozta fel a forrásokat, jegyzeteket készített, sőt a levéltári iratokra is ráírta mikor, meddig jutott el kutatásában. Szakirodalmat tanulmányozott, levelezett, adatokat, forrásokat cserélt, szerzett be. A mű végül 1878-ban jelent meg két részben, e munkával Chernel beírta magát városa történelmébe és egyben feladta a leckét az utókornak, amely mind a mai napig nem vállalkozott, hogy teljesítményét túlszárnyalja.

Chernel úttörő jelentőségű munkát végzett, amit mi sem bizonyít jobban, minthogy ma is sokan sokszor veszik elő, mint forrást. Történeti megállapításai már újragondolandók, de az idők folyamán meggyérült levéltári anyag egyetlen hiteles forrása.

Chernel Kálmán kézírásos jegyzete a Wesselényi-féle összeesküvésről

Chernel Kálmán Kőszeg jelene és múltja című munkája

Chernel Kálmán Kőszeg monográfusa

1886-ban a Kőszeg és Vidéke hasábjain jelent meg „életpályám története” című írássorozata, amely tulajdonképpen részletek voltak naplójából.

Élete utolsó éveit egészségügyi problémái mellett (kínzó gyomorbántalma) az is nyomasztotta, hogy szeretet városa az előregedés, a hanyatlás tüneteit mutatta. Jó szándékú elgondolásai és törekvései kö-

zönybe, részvétlenségbe fűltak. Ennek okát a gazdasági élet pangásán túl a társadalom gyökeréig beható konzervatív kasztszellemben látta. „*beteges állapotonál fogva évek óta megbarátkoztam a halál gondolatával... szívemet ha valami összeszoríthatta, az csak a távozás nyomasztó érzete kedveseimtől lehetett*”.

A halál 1891. április 21-én váltotta meg szenvedéseitől.

IRODALOM:

BARISKA I. (1988): Ecsetvonások Chernel Kálmán portréjához (1822–1891) – Vasi Szemle 42(4): 555–566.

SZÖVÉNYI I. (2007): Chernel Kálmán, a tudós és közéleti férfiú – TÉMA Plusz 59–66.

SZÖVÉNYI I. (1966–1970): Képek a dualizmus-kori Kőszeg történetéből – SAVARIA a Vas Megyei Múzeumok Értesítője 4.: 371–396

A lapszám megjelenését támogatta: Kőszeg Város Önkormányzata, Kőszegi Városi Múzeum, Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, Európa Ház Egyesület